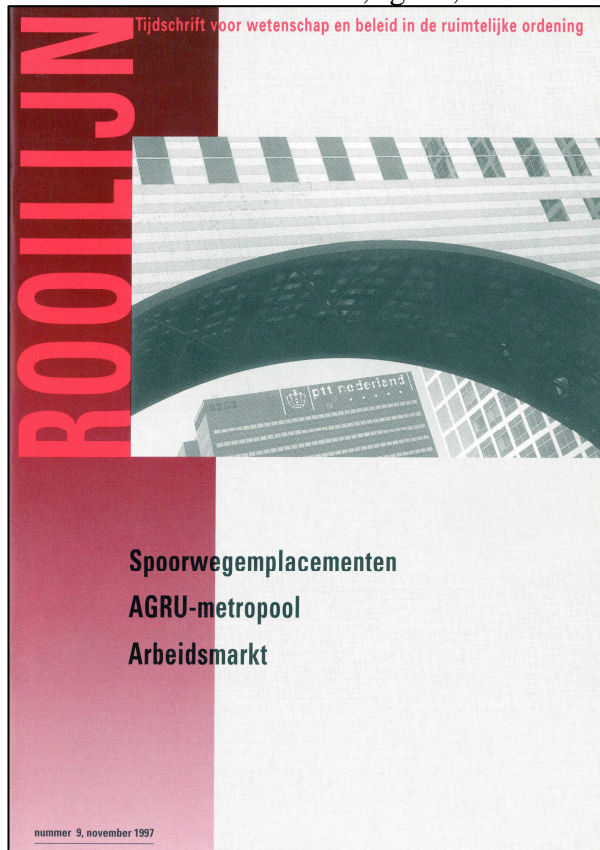

Plek voor een planoloog?

*Arnold van der Valk
Wouter van der Heijde*

verschenen in:

*Rooilijn; tijdschrift voor wetenschap en beleid in de ruimtelijke ordening,
Universiteit van Amsterdam, Jg. 30, 9: 457-62 (1997).*

Inhoud	
420	Duurzame inpassing van spoorwegemplacements Ondanks forse investeringen van de Nederlandse Spoorwegen kampen spoorwegemplacements met steeds meer milieuproblemen; voor planologen en milieukundigen de uitdaging TINKA KLEINE
426	De woonverkenningen verkend De Woonverkenningen 2030 vormen voor het Directoraat-Generaal voor de Volkshuisvesting de basis voor toekomstige agenda's; een aantal dilemma's ontbreekt echter JAN VAN DER SCHAAER
432	Verkoopregulerende bepalingen: postmodern volkshuisvestingsbeleid? Speculatieve en ondoelmatig gebruik van subsidies ondergraven het dereguleringsbeleid van de jaren negentig. Paradoxaal genoeg grijpen gemeenten steeds vaker terug op strengere verkoopregulerende bepalingen PETER BOELHOUWER
438	Werklandschappen Bedrijfsreizen en groenvoorzieningen samen vormen tot nog toe opvallend weinig onderwerp van studie. Het concept 'werklandschap' geeft de potenties op dit vlak aan JAN VAN 't VERLAAT EN ANNET HOEKSTRA
445	Uitgekiend naar een AGRU-metropool Het Metropolitanare Debat probeert helderheid te scheppen in de ontwikkelingsrichting van de Randstad voor de komende jaren. Dit heeft de vier wethouders van Amsterdam, 's Gravenhage, Rotterdam en Utrecht gezet tot het vormen van een visie HANK VAN TILBORG
452	'Milieu op z'n Plek' In het ruimtelijk planvormingsproces speelt het aspect milieu vaak pas in een laat stadium een rol van betekenis. Uit terwijl milieufactoren veel ruimtelijke dimensies bevatten. De methode 'Milieu op z'n Plek' probeert deze dimensies aan het planproces toe te voegen ROOS KOOIJMAN EN ERIK HOEFLEAK
457	Plek voor een planoloog? Schaarste in ruimte leidt tot conflicten in de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Of dit resulteert in meer vraag naar planologen, is aan de hand van vacature-advertenties onderzocht ARNOLD VAN DER VALK EN WOUTER VAN DER HEIJDE
463	Recensie: All men are equal? Antoni Chakravarti werkt in zijn proefschrift een demografisch model uit, dat in tegenstelling tot veel andere modellen een micro-simulatiemodel is. Regionale verschillen in woonvoorkeuren spelen in dit model geen rol, de woningmarkt is in principe bepalend voor het verhuizinggedrag HANS DEN OTTER
465	Signalementen
466	Column: Haast FRANK VAN DAM

De vraag naar planologen op de arbeidsmarkt in 1996 is stabiel blijkens de jongste uitkomsten van het voortschrijdend advertentie-onderzoek. Er hebben zich ten opzichte van voorgaande jaren geen schokkende veranderingen voorgedaan. Het absolute aantal geadverteerde vacatures is onveranderlijk laag. Er zijn aanwijzingen voor een lichte verbetering. Het aantal ingeschreven werkzoekenden bij het arbeidsbureau in de regio Amsterdam daalt.

In 1996 heeft wederom een verkenning van de arbeidsmarkt voor afgestudeerde planologen plaatsgevonden op basis van vacature-advertenties. De registratie van advertenties in bladen zoals Binnenlands Bestuur, Intermediair, de Volkskrant en Stedebouw en Ruimtelijke Ordening heeft een aanvang genomen in 1982. Er is in vijftien jaar tijd een waardevol databestand opgebouwd op basis waarvan de opleiding planologie de vinger aan de pols van de arbeidsmarkt kan houden. De gegevens uit vacature-advertenties worden zoveel mogelijk in de context geplaatst van informatie over de algemene ontwikkelingen op de arbeidsmarkt voor hoger opgeleiden. Indien voorradig wordt er ook geput uit andere bronnen, zoals onderzoek onder afgestudeerden, arbeidsmarktverkenningen van andere universiteiten, gegevens van regionale arbeidsbureaus e.d. De laatste enquête onder afgestudeerden van de opleiding planologie van de

Universiteit van Amsterdam heeft plaatsgevonden in 1995. (Van den Berg en Holthuis, 1996)
De uitkomsten ervan worden gebruikt in dit artikel.

De arbeidsmarkt voor hoger opgeleiden

Het totale aantal vacatures voor hoger opgeleiden is in 1996 toegenomen ten opzichte van 1995 en 1994. De stijging doet zich vooral voor in de sfeer van automatisering, marketing en techniek. De groei van de vraag naar hoger opgeleiden gaat gelijk op met de algemene groei van het aantal vacatures in Nederland als gevolg van de opbloei van de economie in 1996. Het Centraal Planbureau raamde in het najaar van 1996 nog dat er in 1996 en 1997 jaarlijks zo'n 100.000 nieuwe banen bijkomen in Nederland. (Intermediair 32,1996, nr. 43, 57)

In de overheidssector, waar de meeste planologen een heenkomen zoeken, is de zaak wat minder zonnig. De daling van staffuncties (lees vraag naar beleidsmedewerkers) bij de overheden gaat nog steeds door. (Van de Vijver, 1996, 38) Werkten er in 1987 nog in totaal 263.908 personen (full-time en part-time) bij de overheid, in 1995 waren dat er nog maar 218.621, een teruggang met 17 procent. Met name bij de rijksoverheid en de provincies lijkt er nog geen einde gekomen aan de terugloop. Hoogstens is er sprake van een zekere stabilisatie als gevolg van een vervangingsvraag voor gespecialiseerde functies waarvoor binnenshuis moeilijk geschikte kandidaten zijn te vinden. De verklaring voor deze ontwikkeling moet worden gezocht in de vorming van kerndepartementen bij het Rijk en de bezuinigingen bij provincies en gemeenten. De overdracht van rijkstaken aan provincies gaat helaas vaak gepaard met een daling van het budget, zodat deze tegenbeweging tot op heden uit een oogpunt van werkgelegenheid weinig soelaas biedt. De ineenwachting van de bestuursdiensten (voorheen: griffies en secretarieën) en technische diensten gaat ook meestal gepaard met een terugloop in het aantal formatieplaatsen. Uitvoerende taken, zoals de uitgifte van subsidiebeschikkingen, de toekenning van vergunningen en handhaving, worden gedelegeerd aan uitvoerende diensten en soms zelfs uitbesteed aan geprivatiseerde organen.

In de sfeer van de beleidsvorming heeft het fenomeen 'consultancy' een hoge vlucht genomen. Vele voormalige topambtenaren en ex-bestuurders verkopen hun diensten via gerenommeerde adviesbureaus. Grote adviesbureaus in de sfeer van de civiele techniek, de accountancy en management bewegen zich tegenwoordig ook op de adviesmarkt voor ruimtelijke ordening. Niet zelden trachten deze giganten zich een plaatsje op de markt te verwerven via acquisitie van kleine, gespecialiseerde bureaus. Cijfermateriaal over deze bewegingen hebben wij (nog) niet kunnen vinden. We moeten dus afgaan op signalen van collega's en eigen waarneming. Hier ligt een uitdaging voor scriptieschrijvers om de feiten aan het licht te brengen..

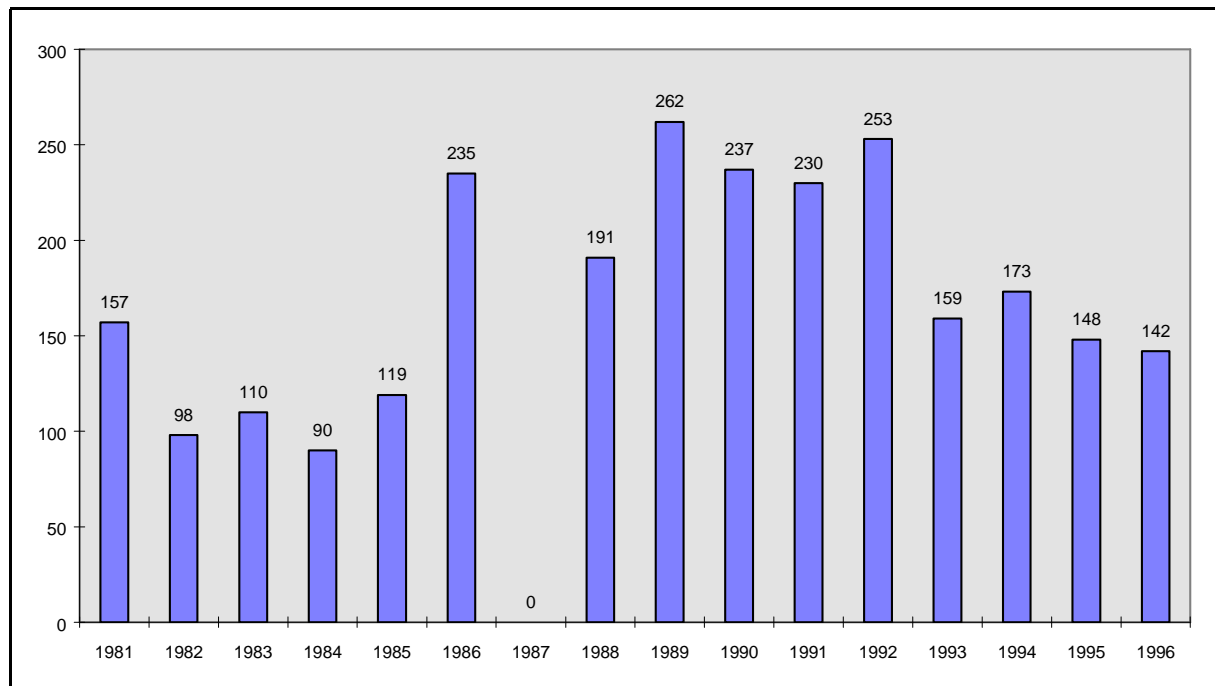
In een vorige rapportage over dit voortschrijdende onderzoek is reeds gewezen op de tendens bij de overheid in de richting van een kaste van hogere ambtenaren. (Van der Valk en Weertman, 1996, 332) Door de teruggang van het aantal formatieplaatsen voor hogere beleidsambtenaren in combinatie met de vergrijzing van het personeelsbestand is de doorstroming vrijwel nihil. De gemiddelde leeftijd van gemeenteambtenaren (exclusief de vier grote steden) is in 1995 gestegen van 40,9 naar 41,5 jaar. Dit proces doet zich al vele jaren voor. Het aantal jongere medewerkers bij de overheid is percentage-gewijs veel lager dan het aantal jongeren in de totale beroepsbevolking. Het aanhoudende gebrek aan instroom van buiten heeft bij de overheid met name ongunstige gevolgen voor de positie van vrouwen. Bij de gemeenten was de gemiddelde lengte van één dienstverband voor mannen en vrouwen in 1995 gemiddeld elf jaar. Mannen waren gemiddeld dertien jaar in dienst, vrouwen zeven jaar. De nadelige positie van vrouwen blijkt misschien wel het duidelijkst uit de cijfers over deeltijdwerk. Van de vrouwen werkte 65

procent in deeltijd, van de mannen tien procent. Tenslotte moet het beeld van een gesloten kaste van grijzende mannen in de topposities bij de overheid worden genuanceerd. Medewerkers in de schalen 11 en 12 zijn gemiddeld dertien jaar in dienst, in de hogere schalen echter loopt de duur van het gemiddelde dienstverband terug naar elf dienstjaren. Managers zijn dus iets mobieler dan beleidsmedewerkers. Ook jongeren in de lagere loonschalen veranderen (noodgedwongen) relatief vaak van baan. Ze moeten wel om te kunnen doorstromen naar hogere functies. Arbeidsmarktonderzoekers spreken het vermoeden uit dat er daardoor veel talent in het middenkader wordt vermorst. Dit fenomeen wordt al aangeduid als het ‘kroonprinsensyndroom’.

Om de doorstroming binnen de overheid te bevorderen hebben veel overheidsorganisaties samen met uitzendbureaus mobiliteitsbureaus opgericht. Deze bureaus bemiddelen bij het zoeken naar nieuwe banen voor ambtenaren die willen of moeten doorschuiven. Ongeveer vijf tot zes procent van het personeel van de aangesloten instellingen laat zich hier registreren. De bureaus slagen er in om ongeveer 30 procent van de bij hen gemelde vacatures te vullen. (Van de Vijver, 1996, 44) De mobiliteitsbureaus rijzen als paddestoelen uit de grond. In het algemeen kampen ze nog wel met een imago van ‘kneuzenbank’. Tot op heden dragen ze weinig bij aan de doorstroming van buiten naar binnen de overheidsorganisatie. Vaak is het namelijk zo dat er ergens aan het begin of eind van de keten waarin mensen worden doorgeschoven, een formatieplaats wordt geschrapt. De mobiliteitsbureaus zijn een exponent van de trend van flexibilisering op de arbeidsmarkt.

Van het universitaire front is er ook dit jaar weinig anders dan kommer en kwel te melden. (Intermediair 31, 1996, nr. 16, 57) De assistent in opleiding (aio) vertrekt, al dan niet gepromoveerd, de beursaal doet zijn intrede. Het aantal vacatures voor aio’s is sterk gedaald in 1995. Sinds 1993 is het aantal aio-plaatsen gedaald met 12 procent. Cijfers over 1996 zijn ons medio 1997 nog niet bekend. De doorstroming van gepromoveerden naar de rangen van het wetenschappelijk personeel, zoals oorspronkelijk de bedoeling was, is minimaal. Minder dan de helft van alle aio’s weet werk te vinden in het onderzoek. Slechts tien procent van die onderzoeksbanen bevindt zich binnen de muren van de universiteiten. Volgens gegevens van de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) is dat te danken aan de krimp in de onderzoeksformatie. Sinds 1994 is het totale bestand aan onderzoekers gekrompen met ruim een procent. Bij de Universiteit van Amsterdam bijvoorbeeld is het aantal formatieplaatsen (fte’s) van wetenschappelijk personeel teruggelopen van 2852 in 1992 naar 2397 in 1995, een teruggang met 16 procent. Deze trend lijkt zich in 1996 en 1997 (in versterkte mate?) te hebben voortgezet. Het slinken van de kansen op een baan als onderzoeker blijkt indien men bovenstaande cijfers afzet tegen het aantal promoties. Bij de Universiteit van Amsterdam bijvoorbeeld ligt dat sedert 1992 vrij constant rond 350 per jaar. (Onderzoekers: Jaarboek 1996)

Vacatures voor afgestudeerde planologen: zeven magere jaren?

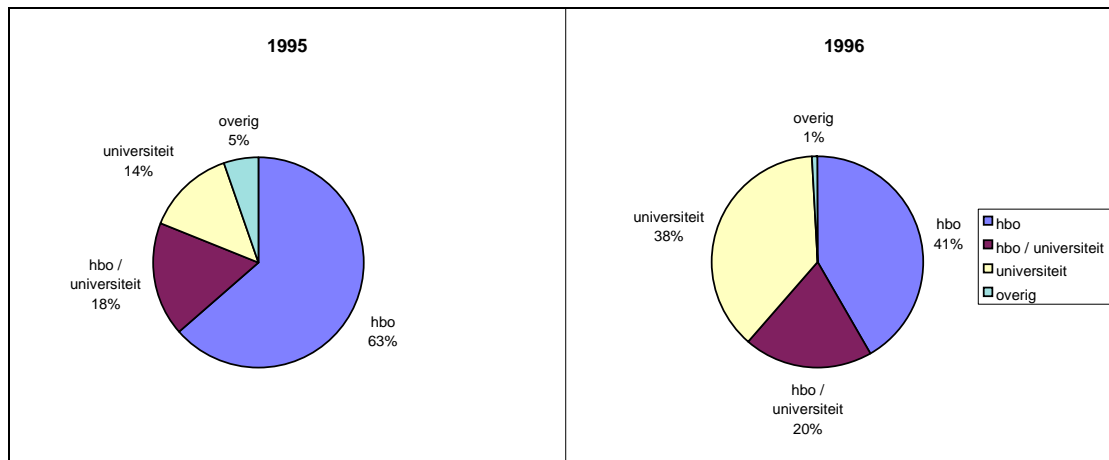

Figuur 1. Aantal vacatures voor afgestudeerde planologen op basis van advertenties

Het aantal geselecteerde vacature-advertenties in 1996 bedraagt 142 stuks, dat is een afname met zes stuks (4 procent) ten opzichte van 1995. Na de periode van de zeven vette jaren tussen 1986 en 1993, waarin het gemiddelde absolute aantal vacatures schommelde rond de 225, lijkt na 1992 de periode van de zeven magere jaren aangebroken. Sindsdien schommelt het gemiddelde rond de 160. Het vorig jaar is op gezag van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt de verwachting uitgesproken dat zich rond het jaar 2000 een ommekeer ten goede zal voordoen. Op basis van demografische gegevens kan namelijk worden voorspeld dat zich rond dat jaar een forse vervangingsvraag zal voordoen in banen waar de vergrijzing nu zorgt voor stagnatie. Volgens het genoemde Researchcentrum zal de vraag vooral betrekking hebben op afgestudeerden van generalistische opleidingen zoals bedrijfskunde, landbouwwetenschappen, milieukunde, vervoerskunde, planologie en sociale geografie. (Researchcentrum, 1995)

Net als in voorgaande jaren wordt in een groot aantal van de door ons gesignaleerde advertenties gevraagd om een HBO-opleiding. Opvallend is de toename van het aantal advertenties in 1995 waarin expliciet wordt gevraagd om een universitaire opleiding (in 1996 38 procent tegen 19 procent in 1995). Het percentage academici voor 1996 wijkt aanzienlijk af. Het is hoger dan in de voorgaande jaren. Indien deze verhouding zich in het volgend jaar opnieuw voordoet, zou dit kunnen wijzen op een groeiende voorkeur van werkgevers voor academici boven afgestudeerden van het HBO. Dat kan samenhangen met een verdringingsproces waarbij hoger opgeleiden banen gaan vervullen die traditioneel waren voorbehouden aan wat lager opgeleiden, zonder dat dit overigens gepaard gaat met een opwaardering van de betreffende functies. Tevens kan dit een gevolg zijn van de toegenomen bekendheid van de academische discipline planologie bij potentiële werkgevers. Dit vermoeden zal in volgende jaren worden getoetst. Onder andere zal een telling worden gemaakt van het aantal advertenties waarin expliciet een academisch gevormde planoloog wordt gevraagd. In 1996 waren dat er 15 (tien procent van de advertenties).

In voorgaande jaren kwam het voor dat er niet éénmaal expliciet om een afgestudeerde met een academische opleiding planologie werd gevraagd.

Figuur 2. Vacature-advertenties in 1995 en 1996 ingedeeld naar gevraagde opleiding (in percentages)

In 1996 wordt in 44 procent van de gevallen ervaring gevraagd, in vergelijking tot 60 procent in 1995. Dat wij deze gevallen toch opnemen in het bestand heeft te maken met de omschrijving van de functie en het aanvangssalaris. Alleen die vacatures zijn opgenomen waarvan redelijkerwijs mag worden verwacht dat een afgestudeerde van de opleiding planologie met enige ervaring uit een stage of een maatschappelijke functie die zouden kunnen vervullen. In 36 procent van de gevallen wordt geen ervaring gevraagd (tegen 21 procent in 1995). Deze cijfers zouden kunnen wijzen op een soepeler opstelling van werkgevers als gevolg van een vermoeden van schaarste in het aanbod van geschikte arbeidskrachten. Ook de afname van het percentage tijdelijk dienstverband, van 22 procent in 1995 naar dertien procent in 1996, zou in dezelfde richting kunnen wijzen. Vaste banen zijn immers meer in trek. Het aantal voltijdse banen voor startende planologen is in 1996 weer toegenomen van 80 naar 90 procent.

Ten aanzien van de categorie werkgevers heeft zich in 1996 een relatief en absoluut sterke toename van het aantal vacatures bij het Rijk voorgedaan ten opzichte van 1995. De ministeries nemen nu wederom 15 procent van het totale aantal voor hun rekening (tegen drie procent in 1995). Het Rijk is in relatieve zin weer terug op haar oude niveau van het begin van de jaren tachtig. Dat geldt zeker niet voor de provincies met acht procent in 1996 (ooit goed voor ruim 30 procent van het totale aantal vacatures in het begin van de jaren tachtig). Daarbij moet wel worden aangetekend dat in absolute cijfers uitgedrukt de vraag bij het Rijk constant is gebleven tussen 1982 en 1996 (circa 20 banen per jaar). De gemeenten echter zijn ook dit jaar weer (sedert het midden van de jaren tachtig) veruit de grootste werkgever, 63 procent in 1996 tegen 69 procent in 1995.

Net als in 1995 schommelt het aantal banen dat wij kwalificeren als 'beleidsadvies' rond de 85 procent van het totaal. Het aantal banen dat op grond van de omschrijving in de advertenties kan worden aangemerkt als 'in hoofdzaak onderzoek' bedraagt een luttele zes procent (tegen tien procent in 1995). De categorie twijfelgevallen (beleid en/of onderzoek) ligt rond de tien procent in 1996.

De verdeling van de vacatures naar landsdelen laat een vertrouwd beeld zien, dat ruwweg overeenkomt met de spreiding van de bevolking en de economische activiteiten over het land.

De helft van de vacatures is gesitueerd in het Westen van Nederland (Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht), 22 procent bezuiden de rivieren, 17 procent in Overijssel, Gelderland en Flevoland en zeven procent in de drie noordelijke provincies. In 1995 namen de oostelijke provincies tezamen 25 procent voor hun rekening en de zuidelijke 18 procent. Overigens is het patroon van de spreiding over de landsdelen een constante in de periode 1982 - 1996.

Op een enkele uitzondering na is ook de verdeling van de vacatures naar specialismen vrij constant gebleven in de laatste twee jaren. De helft van alle functies kan worden omschreven als “algemene planologie”. Daarbij kan men denken aan functieomschrijvingen in de geest van “beleidsmedewerker ruimtelijke ordening” of “medewerker stedenbouw/planologie”. Van de andere helft gaat het in 20 procent van de gevallen om medewerkers in de sector verkeer en vervoer. Deze sector heeft weer een kleine relatieve stijging doorgemaakt ten opzichte van het voorgaande jaar (1995). De sector wonen heeft een daling doorgemaakt ten opzichte van 1995 (negentien procent in 1995, 13 procent in 1996). Een opvallende daling heeft zich voorgedaan in de sector milieu. Lag het percentage vacatures in 1995 nog op 14 procent, in 1996 is het teruggezaakt naar drie procent. Wijst dit op een verzadiging van de markt voor milieuspecialisten of gaat het om een tijdelijke dip?

Werkgelegenheid

	28/9/1991	11/4/1996	25/4/1997
planologen	31	54	45
sociaal-geografen	217	99	92

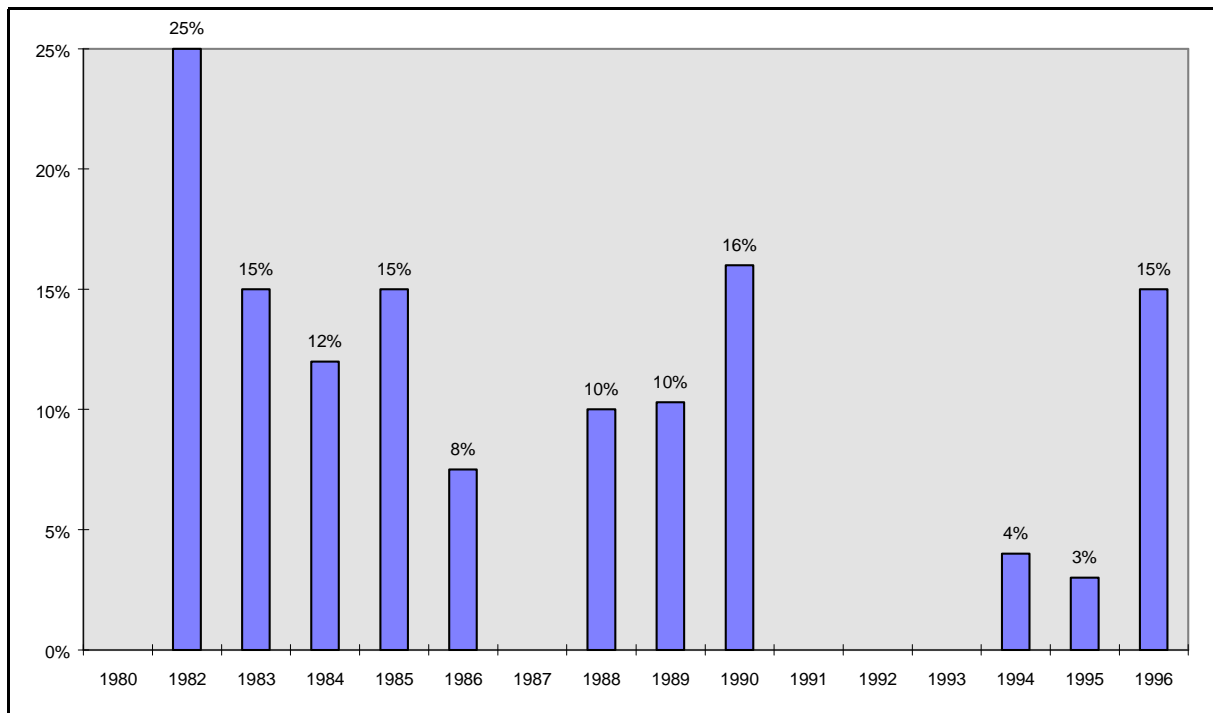
Tabel 1. Aantallen geregistreerde werkzoekende planologen en sociaal-geografen in de regio Amsterdam. Bron: Regionaal Arbeidsbureau Amsterdam.

Het advertentie-onderzoek biedt geen informatie over de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt voor planologen. Om daarvan een indruk te krijgen, zijn gegevens opgevraagd van het Regionaal Arbeidsbureau Amsterdam. Daarbij moet worden aangetekend dat de dienstverlening er bepaald niet goedkoper en beter op is geworden bij deze instellingen sedert de arbeidsbureaus zijn verzelfstandigd in het begin van de jaren negentig. Was het tien jaar geleden nog mogelijk om tegen een bescheiden vergoeding gegevens over werkeloze academici, uitgesplitst naar studierichting, te krijgen via het Ministerie van Sociale Zaken en de arbeidsbureaus, tegenwoordig is dat onbetaalbaar geworden. Vandaar de beperking tot de registratie in de regio Amsterdam. Dat biedt een indicatie van de ontwikkelingen op landelijk niveau.

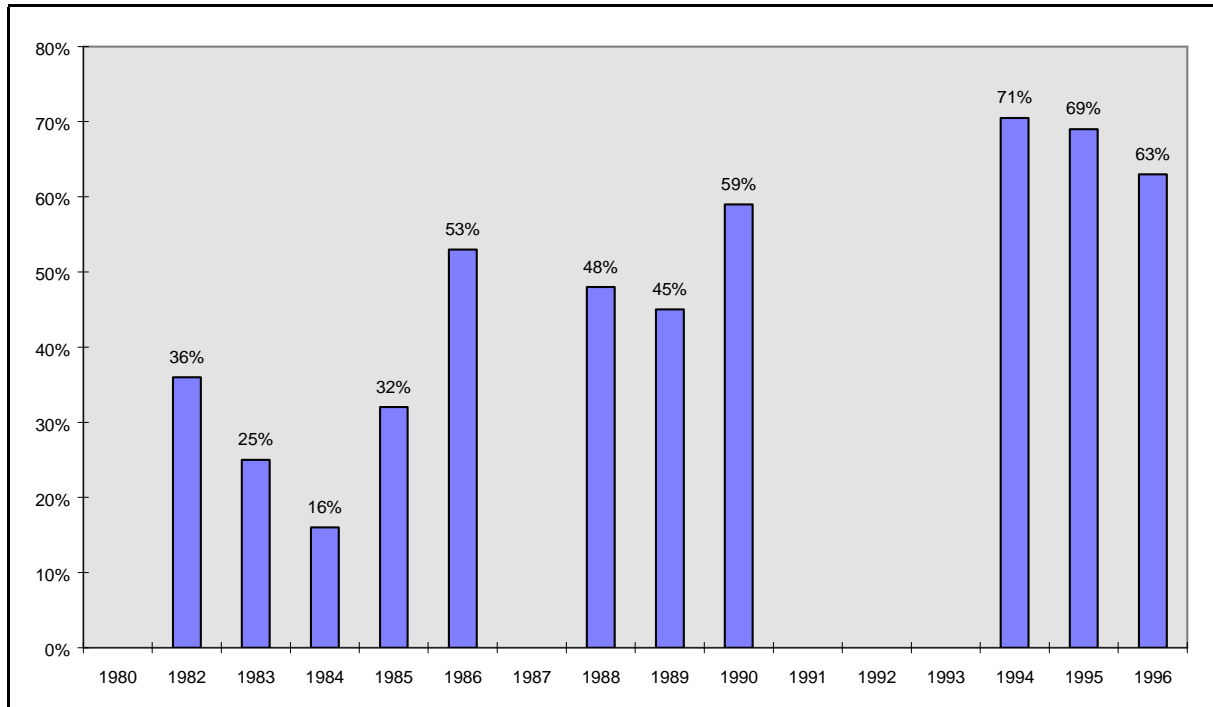
Het algemene beeld in de regio Amsterdam ten aanzien van de afstemming van vraag en aanbod is positief dit jaar. Er is sprake van een flinke daling ten opzichte van 1995. De interpretatie van de cijfers in de bovenstaande tabel dient echter met de nodige voorzichtigheid te geschieden. Het cijfer uit 1991 betreft de registratie in de maand september wanneer een golfje van afgestudeerden zich heeft laten registreren. De ervaring leert dat het overgrote deel van deze mensen in de loop van het daaropvolgende jaar een baan vinden. (Van den Berg en Holthuis, 1996, 14) Of ze zich dan ook uit laten schrijven is een ander verhaal. Het cijfer van 31 geregistreerde werkeloze planologen ontlokte een medewerker van het arbeidsbureau in Amsterdam in 1991 de uitspraak: “Ze worden hier in de bakken nauwelijks teruggevonden”. (O.c. Van der Valk en Weertman, 1993, 162) De cijfers voor 1996 en 1997 hebben betrekking op de maand april waarin het aantal inschrijvingen normaliter op een minimum is aangekomen.

Tot besluit

Het aardige van het onderzoek op basis van vacature-advertenties is de beschikbaarheid van seriële gegevens vanaf 1981. Welke grote lijnen springen daarbij in het oog?

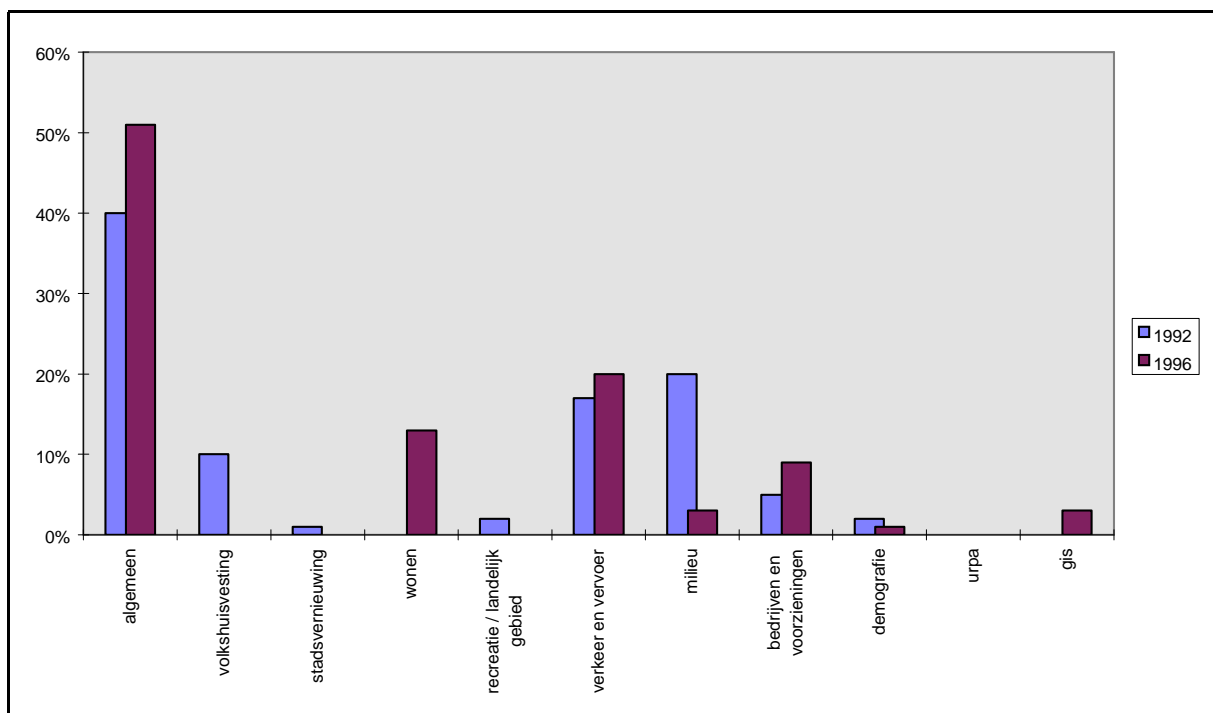
Figuur 3. Het relatieve aandeel van het Rijk in de vacatures tussen 1981 en 1996

Figuur 4. Het relatieve aandeel van de gemeenten in de vacatures tussen 1981 en 1996

Allereerst is er de verdeling in magere en vette jaren. De magere jaren strekken zich uit over 1981-1985 en van 1993 tot en met 1996. De vette jaren liggen tussen 1986 en 1993. De eerste cyclus van magere jaren valt samen met een diepe economische crisis. In de eerste helft van de

jaren tachtig gold het adagium “Nederland is af”. Daarna bloeide de economie weer op en bracht de Vierde nota (Extra) nieuw elan in de ruimtelijke ordening. De toekomst werd weer maakbaar geacht vanaf 1986. Planologen hebben daar vooral bij de gemeenten een bijdrage aan mogen leveren, afgaande op de geadverteerde vacatures. De daling in de vraag naar planologen in de tweede helft van de jaren negentig, valt samen met een sterke opleving van de economie. Merkwaardig genoeg heeft deze opleving zich niet vertaald in een toename van de vraag naar planologen vanuit het particuliere bedrijfsleven. De (terugtrekkende) overheid blijft verreweg de belangrijkste werkgever voor planologen. (Van den Berg en Holthuis, 1986, 15) De terugval in het aantal vacatures (absoluut en relatief) bij de rijksoverheid sedert 1981 reflecteert het proces van decentralisatie en privatisering van rijkstaken. Afgaande op het aantal vacatures hebben de provincies daar in de planologische sfeer tot op heden weinig profijt van getrokken. De gemeenten hebben hun activiteiten juist uitgebreid.

Figuur 5. Staafdiagram van het relatieve aandeel van de specialisten in 1992 en 1996

Opvallend is de toename in de vraag naar generalistisch ingestelde planologen in de jaren tachtig. Aan het begin van de jaren tachtig schommelde de vraag naar generalisten (planologie/ruimtelijke ordening algemeen) rond de 30 procent. In de jaren negentig ligt het rond de 50 procent. De vraag naar specialisten op het gebied van wonen is in de loop van de jaren tachtig sterk gedaald van circa 30 procent rond 1985 naar tien procent in 1992. (Van der Valk en Weertman, 1993) Sedertdien lijkt de vraag zich te stabiliseren rond de 15 procent. Planologisch geschoolde specialisten voor het landelijk gebied waren in de eerste helft van de jaren tachtig in trek, met een vraag die schommelde rond de 15 procent. Daarna is in de tweede helft van de jaren tachtig de vraag naar dit specialisme uit de advertenties verdwenen. Is het opgegaan in de vraag naar generalisten? Worden specialisten voor het landelijk gebied tegenwoordig beschouwd als milieu-specialisten? Hoe dit ook zij, de vraag naar milieu-specialisten is sterk gestegen in de tweede helft van de jaren tachtig. Het hoogtepunt lag in 1992. Daarna is de vraag naar planologen met een milieuspecialisatie weer teruggelopen, van 20 procent in 1992 tot drie procent in 1996. De groeier van de jaren negentig is de sector verkeer en vervoer. De vraag in deze sector beweegt zich nu al zeven jaar tussen de 15 en 20 procent van

het aantal geadverteerde vacatures. Bedrijven en voorzieningen is de gehele periode op een vrij constant niveau rond de acht procent gebleven, met uitzondering van een uitschieter in 1986 (16 procent).

Arnold van der Valk en **Wouter van der Heijde** zijn respectievelijk als universitair hoofddocent/senior onderzoeker en als student-assistent verbonden aan de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam.

Literatuur

- Berg, K. van den, Holthuis, M.B., *Academici en arbeidsmarkt: loopbaanonderzoek afgestudeerden planologie*, Amsterdam: Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen, 1996.
- Onderzoekers: jaarboek 1996 van de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam: Vossiuspers, 1996.
- Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep in 2000*, Maastricht, 1995.
- Valk, A.J. van der, Weertman, J., Biedt planologie nog perspectief op de arbeidsmarkt? In: *Rooilijn*, 29 (1996), nr. 7, 332-337.
- Valk, A.J. van der, Weertman, J., Planologen blijven buiten de bakken, in: *Rooilijn*, 26 (1993), nr. 4, 158-163.
- Vijver, O. van de, Mobiliteit is geen overwaaierende modegril, in: *Binnenlands Bestuur*, 1996, nr. 38, 36-45.